

opracowań, z których J. W. Wołoszyn przejął wiele wniosków i konkluzji. Te subiektywne odczucia nie mają żadnego wpływu na ocenę końcową pracy. Jej wartość polega głównie na kompleksowym usystematyzowaniu tych trudnych zagadnień, udokumentowanych ponadto wieloma przypisami. Zebranie tak wielu różnych problemów w jednym opracowaniu z pewnością nie należało do zadań łatwych. Tym bardziej wypada polecić pracę J. W. Wołoszyna wszystkim czytelnikom interesującym się tymi zagadnieniami. Z pewnością zostanie ona zauważona przez historiografię polską i stanie się platformą wieloaspektowej dyskusji. Rzadko bowiem można zapoznać się z tego typu opracowaniami, które dodatkowo stanowią dobry przykład warsztatu historycznego i erudycyjnego. Do nich niewątpliwie należy „Problematyka wyznaniowa w praktyce parlamentarnej...”, będąca wzorcowym przykładem właściwej prezentacji wyników, które poprzedziła wymagająca wiele wysiłku praca archiwalna.

Maria Wrzeszcz [Recenzja]: Jan Walkusz, *W służbie jednego Kościoła na styku kultur i narodowości. 25-lecie kapłaństwa Adama Gabriela CSMA*, Lublin, London, Ontario 2003, ss. 171.

Problematyką dziejów Polonii kanadyjskiej od lat zajmują się pracownicy naukowci Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, zwłaszcza założonego w 1972 roku Instytutu Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym. Efektem ich dociekań i poszukiwań są liczne książki oraz artykuły, zamieszczane na łamach m.in. „Studiów Polonijnych”. Najpełniejszy, lecz ze względu na specyficzny charakter publikacji, bardzo syntetyczny artykuł, znajdziemy w 8 tomie wydawanej przez KUL Encyklopedii Katolickiej (Lublin 2000, kol. 523-527). Dr Jadwiga Plewko, autorka tej części hasła „Kanada, w zebranej bogatej bibliografii pominięta monografię pt. Parafia Matki Boskiej Zwycięskiej w Chatham, Ontario. 1957-1997 (Lublin - Chatham 1997)¹ autorstwa ks. prof. dr. hab. Jana Walkusza² z Instytutu Historii Kościoła KUL – od prawie dziesięciu lat zajmującego się historią Polonii kanadyjskiej (od 2002 roku wchodzi w skład Rady Naukowej „Studiów Polonijnych”).

Zainteresowanie ks. Walkusza tą problematyką zrodziło się w czasach jego studiów filozoficzno-teologicznych w Wyższym Seminarium Duchownym w Pelplinie (1974-80) pod wpływem ówczesnego proboszcza jego rodzinnej parafii Mściszewice, ks. Władysława Szulista, autora wydanej później pozycji książ-

¹ Doczekała się ona kilku znaczących recenzji, m.in. w: „Rocznikach Teologicznych”, 47 (2000) z. 4, 239-241; „Nowym Przeglądzie Wszecpolskim”, 5 (1998) nr 5-6, s. 41; „Pielgrzymie”, 9 (1998) nr 21, s. 7 i „The Chatham Daily News”, (1998) nr 12.

² Jego dorobek naukowy obejmuje ponad czterysta publikacji, w tym 22 książek

kowej Kaszubi kanadyjscy. Okres pionierski i dzień dzisiejszy (Gdynia 1992). Fascynacje te następnie pogłębiły wspomagane posługą kapłańską kontakty przyjacielskie z pracującymi w Kanadzie, zwł. w prowincji Ontario, na obszarze diecezji Łądom, polskimi księżmi, dobrze rozumiejącymi potrzebę opracowania dziejów powierzonych ich trosce – założonych kilkadziesiąt lat temu – placówek duszpasterskich.

Owoce dwóch pierwszych pobytów ks. Walkusza w Kanadzie w latach 1996-1997 była wspomniana już książka, poświęcona czterdziestoleciu parafii w Chatham. Obecny na jej promocji (20 grudnia 1997 roku w Chatham) ks. Adam Gabriel CSMA – proboszcz utworzonej w 1953 roku polskiej parafii etnicznej pod wezwaniem Matki Boskiej Częstochowskiej w mieście London (położona – tak jak Chatham – na terytorium diecezji London) – zwrócił się do KUL-owskiego historyka z prośbą o napisanie dziejów jego parafii w związku ze zbliżającym się jubileuszem jej pięćdziesięciolecia.

Ze zgromadzonego ogromnego materiału źródłowego ks. Walkusz wybrał na początek tę jego część, która dotyczy osoby obecnego, a czwartego w dziejach parafii London, jej proboszcza, michełity Adama Gabriela, by m.in. w ten sposób uświetnić dwudziestą piątą rocznicę jego święceń kapłańskich. Przeprowadzone kwerendy archiwalne w różnych instytucjach, z którymi związany był Czcigodny Jubilat, rozproszone po czasopismach artykuły, drobne wzmianki i informacje o wielorakich formach jego aktywności, sporządzony przez niego osobiście własny, szczegółowy życiorys, długi, przeprowadzony z nim przez ks. Walkusza wywiad podczas wspólnej, kilkugodzinnej podróży, a także wspomnienia, relacje i świadectwa jego rodzeństwa, przyjaciół, współpracowników i przełożonych, posłużyły do przygotowania jego biografii.

Przyszły duszpasterz kanadyjskiej Polonii urodził się w 1951 roku w Zabrzu jako drugie (z czworga) dziecko Tadeusza i Jadwigi z Bińczyckich, przybyłych na Śląsk w poszukiwaniu pracy. Z czasem dorobili się własnego zakładu kamieniarskiego. Od I Komunii św. i bierzmowania Adam związał się z parafialną świątynią pod wezwaniem św. Józefa, w której posługiwał jako ministrant. Lubił się modlić, chodzić do kościoła, a w domu dla rodzeństwa „często odprawiał Mszę św., czytał Biblię, głosił kazania”. W ostatniej klasie szkoły podstawowej zapytany przez nauczycielkę: „Kim chciałby zostać?”, zdecydowanie odpowiedział: „Księdzem!”.

Być może dzięki starszemu koledze, klerykowi ze zgromadzenia księży michełitów, Adam Gabriel podjął w 1965 roku trwającą trzy lata naukę w Niższym Seminarium Duchownym w Miejscu Piastowym, następnie odbył roczny nowicjat w Pawlikowicach k. Krakowa, w 1971 roku złożył czasową profesję zakonną, rok później zdał maturę i został skierowany na studia filozoficzno-teologiczne w Instytucie Teologicznym Księży Misjonarzy w Krakowie. 15 sierpnia 1974 roku złożył śluby wieczyste.

Po kolejnym roku nauki – obejmującej specjalizację z zakresu homiletyki, skupioną na analizie bogatej spuścizny kaznodziejskiej założyciela zgromadzenia, sługi Bożego ks. Bronisława Markiewicza (1842-1912) – przełożeni wys-

łali kleryka Adama (wraz z dwoma współbraćmi) w 1975 roku na kontynuację studiów do Kanady, do Wyższego Seminarium Duchownego w London, gdzie 29 kwietnia 1977 roku przyjął święcenia diakonatu, a następnie odbył półroczną praktykę w parafii św. Jana Bożego. 29 września 1978 roku na Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie uzyskał magisterium. Siedem tygodni po wielkich, pamiętnych wydarzeniach w Kaplicy Sykstyńskiej w Rzymie (wybór krakowskiego kard. Karola Wojtyły na papieża), diakon Adam Gabriel 2 grudnia 1978 roku w katedrze św. Piotra w London otrzymał z rąk biskupa Johna Michaela Sherlocka sakrament kapłaństwa. Uroczystości prymicyjne zakończył 26 grudnia 1978 roku w Zabrze, „w tym mieście, gdzie wszystko się zaczęło. I życie się zaczęło, i szkoła się zaczęła (...), i kapłaństwo się zaczęło”, w swojej parafii św. Józefa.

Pracę duszpasterską rozpoczął neoprezbiter Gabriel jako wikariusz w parafii św. Piusa X w London. Po upływie pięciu i pół roku został skierowany do parafii św. Benedykta w przemysłowym mieście Sarnia. W lipcu 1986 roku objął w zarząd dwie parafie w północnych, farmerskich peryferiach diecezji – Hesson i Listowel. W maju 1992 roku z ust ordynariusza diecezji, bpa Sherlocka usłyszał – „Adam potrzebuję Twojej pomocy i tylko Ciebie widzę na tej placówce”, a 26 czerwca tego roku został czwartym proboszczem utworzonej w 1953 roku polskiej parafii MB Częstochowskiej w London, w której 29 listopada 2003 roku uroczystie obchodził srebrny jubileusz kapłański.

Dwadzieścia pięć lat kapłaństwa to sporo. Ileż ważnych wydarzeń miało miejsce w tym ćwierćwieczu – sygnalizuje je ten lapidarny z konieczności opis. Dowiadujemy się z niego jak niełatwą drogę Jubilat ma już za sobą. Lata młodości spędzone w komunistycznej Ojczyźnie, trudne początki formacji zakonnej, sprostanie wymogom studiów seminaryjnych w Polsce i Kanadzie, wreszcie doświadczenia pracy kapłańskiej w bardzo zróżnicowanych ośrodkach duszpasterskich – „w służbie jednego Kościoła na styku kultur i narodowości”.

Ks. Gabriel głęboką troską obejmuje parafialne świątynie i plebanie. Odnowił je, powiększył i upiększył. Zadbał o ich otoczenie. Najwięcej czasu i miejsca w swoim sercu poświęca jednak parafianom i wspólnotom parafialnym, szczególnie licznym i różnorodnym wśród kanadyjskich Rodaków. W parafii MB Częstochowskiej aktywnie działają: Rada Parafialna, Grupa Różańca Św., Rodziny Domowego Kościoła, Krucjata Eucharystyczna, ministranci, młodzież, Katolicka Liga Kobiet, Klub Seniorów, Rodzina Radia Maryja, Fundacja im. św. Urszuli Ledóchowskiej i dom zakonny Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego. Ksiądz Proboszcz pomaga przy redagowaniu „Biuletynu Parafialnego”, zamieszczając w nim własne felietony. Zachęca do prenumeraty i czytania „Niedzieli” (w listopadzie 2003 roku podejmował u siebie jej redaktora naczelnego, ks. infułata Ireneusza Skubisia). Kultuwując polskie tradycje religijne strzeże nadrzędnej wartości – parafia była i musi pozostać katolicka i polska.

Duchową opieką obejmuje również istniejące w London organizacje: Polskie Stowarzyszenie Narodowe, Stowarzyszenie Polskich Kombatantów, Związek

Harcerstwa Polskiego, Federację Polek w Kanadzie, Klub Sportowy Biały Orzeł, Oddział Towarzystwa Przyjaciół KUL, a także Szkołę Polską im. S. Staszica i Zespół Taneczny „Cracovia”. Koordynuje i inspirowe wieloraką pomoc dla Polski m.in. dla: KUL-u, sanktuarium Matki Bożej Ostrobramskiej w Skarżysku-Kamiennej i kościoła garnizonowego Matki Boskiej Hetmanki Żołnierza Polskiego w Żaganii. Z okazji Światowego Dnia Młodzieży w Toronto w 2002 roku gościł Księdza Prymasa Józefa Glempa oraz 200-osobową grupę dziewcząt i chłopców z Warszawy.

Wielki trud swego Duszpasterza głęboko cenią jego parafianie. Dali temu serdeczny wyraz w dołączonych do książki życzeniach i podziękowaniach za to, że „wziął się do pracy”, „ma silny charakter ... i wielkie serce”, „jest twardy i umie przetrwać dużo trudności, umie dopiąć swego”.

Słowa uznania za ofiarną służbę Kościołowi i najlepsze życzenia z okazji pięknego jubileuszu 25-lecia kapłaństwa ks. Gabriela nadesłali: Ksiądz Prymas Głemp, biskupi diecezji London, przełożony generalny zgromadzenia ks. Kazimierz Tomaszewski i rektor KUL, ks. prof. dr hab. Andrzej Szostek.

Autor omawianej książki wkrótce ukończy swą następną, ważną publikację, poświęconą sygnalizowanemu na początku artykułu półwieczu istnienia polskiej parafii w Londynie.

O. Janusz Zbudniewek [Recenzja]: Józef Mandziuk ks., *Historia Kościoła katolickiego na Śląsku*, t. 1, cz. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2003, ss. 376

Kościelne dzieje Śląska dzięki wczesnemu wcieleniu diecezji wrocławskiej do metropolii gnieźnieńskiej, stanowiły silną podstawę w podkreślaniu polskości całego regionu. Stolica Śląska, Wrocław, wraz ze znaczącymi Opolem, Raciborzem, Głogowem, Legnicą i Trzebnicą nie zamykały się przed napływem emigrantów z Niemiec, Czech lub wypędzonych z południa Europy Semitów, ale najwyraźniej asymilowały się tworząc względnie zgraną, wielojęzyczną wspólnotę. Polscy Piastowicze, przy całej ich słabości i partykularyzmie podejmowali współpracę z sąsiadami i z miejscową hierarchią, choć równie stanowczo bronili się przed utratą swoich praw i przywilejów. Nie mogli się sprzeciwić naporowi języka niemieckiego lub czeskiego, choć niektórzy jeszcze w XVI stuleciu posługiwali się w codziennych kontaktach językiem polskim. W kościołach śląskich panowała integrująca wszystkich łacina, którą posługiwał się prałat kapituły i wiejski pleban, nieźle nią władał dworak książęcy i nierzadko rozumiał ją handlarz zwikauskiego lub arabskiego sukna. Do miast śląskich zaglądali administratorzy kościołów z Korony, aby werbować artystów dla sporządzenia abrysów nowych świątyń i pałaców, a miasta Rzeczypospolitej bez większych oporów dawały prawa obywa-